

MİMARLIK ve EĞİTİM KURULTAYI IX

Türkiye Mimarlık Politikası Çalışma Grubu

Doğan Hasol / Raportör, Abdi Güzer, Boğaçhan Dünderalp, Bülend Tuna, Bülent Batuman, Cengiz Bektaş, Deniz Dokgöz, Ersen Gürsel, Eyüp Muhcu, Haydar Karabey, Osman Aydın

TÜRKİYE MİMARLIK POLİTİKASI'NA DOĞRU

Mimarlar Odası, Türkiye'ye özgü bir "Mimarlık Politikası" oluşturulmasının daha nitelikli, sürdürülebilir yaşam çevrelerine ulaşılması konusunda önemli bir adım olduğu düşüncesiyle, konuyu uzunca bir süredir tartışıyor. Son iki yıllık dönemde bu konu daha da önemli ve öncelikli hale geldi. Geniş katılımlı toplantılarla, bu konudaki geçmiş deneyimlerin yeniden hatırlanması, güncel konuların böyle bir metne nasıl yansıtılabileceğinin tartışılması ve bunları yaparken de uluslararası bağlamdaki gelişmeleri de göz önünde tutarak, ülkemize özgü bir politika metninin üretilmesi amaçlandı. Bugün ise bir adım daha öteye geçerek, uygun bir politika metninin hayata geçmesi için girişimlere başlıyoruz.

Yabancı ülkelerde Mimarlık Politikası metinlerinin önce meslek örgütlerince hazırlandığını, daha sonra ilgili kamu kuruluşları ve yöneticileriyle birlikte irdelenerek ortak metin haline getirildiğini saptamış bulunuyoruz.

Bugün ülkemizdeki siyasi iklimin bu yöndeki gelişmelere olanak tanımadığını biliyoruz. Ne var ki, böyle bir metnin, hazırlanarak benimsenmesi ve içselleştirilmesiyle en azından çalışmalarımızda, söylemlerimizde kullanılabileceğini ve önerilerimizin kamu kesimine daha kolay ve tutarlı bir şekilde aktarılabileceğini düşünebiliriz.

Mimarlık Politikası oluşturulması konusu 2005 yılından itibaren Oda'nın bu amaca yönelik çeşitli komitelerinde ve toplantılarında ele alındı, ayrıca 2006-2007 dönemi boyunca her iki ayda bir farklı şehirlerde gerçekleştirilen "Türkiye Mimarlık Politikası'na doğru Mimarlık ve Kent Buluşmaları" temalı toplantılarda, Politika metninin geliştirilmesine çalışıldı. O çabalar sürerken uluslararası ortamda bu konuda yaşanan gelişmeler ve yapılan çalışmalar da sürekli olarak yakından izlendi.

Politikanın oluşturulma süreci Mimarlar Odası yayınları aracılığıyla kamuoyuna da aktarıldı. Böylece politikanın temel taşlarının oluşturulduğu söylenebilir. Artık üzerinde yoğunlaşmamız gereken asıl konu, bu politikanın mimarlık ve yapı çevreyle ilgili çeşitli taraflarca nasıl benimseneceği, geliştirileceği ve sahiplenileceğidir.

Toplumsal-kültürel yaşamımızda mimarlığı ve mimarlık hizmetini etkin kılmak, yaşam alanlarımızın mimarlık kültürü ve hizmetinden yoksun bırakıldığı mevcut durumu tersine çevirmek, toplumu mimarlığın sanatsal, kültürel, insancıl ve işlevsel özellikleri ile yeniden buluşturmak gibi hedefler çerçevesinde ortak bir sorumluluk bilinci yaratmamız gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki mimarlık, herkes için yararlı, herkes için önemlidir. Bu anlamda önümüzdeki süreçte ilgili her kurum ve kişiye çeşitli görevler düşmektedir. Şöyle ki:

- **Mimarlar Odası**, Türkiye Mimarlık Politikası hedefinin ana merkezidir. Bu hedefe yönelik çalışma stratejisini ve eylem programını ilgili kesimlerle birlikte yürütür ve geliştirir.
- **Mimarlık eğitimi, mesleğin geliştirilmesi ve mimarlık kültürünün tanıtımı ile ilgili her tür kurumsal yapı ve örgütlenme**, Mimarlık Politikası'nın hayata geçmesine kendi çalışma alanı kapsamında destek olacaktır. Mimarlık Politikası, mimarlık kamuoyunun ortak bir uğraşı alanıdır.

- **Mimarlar**, Mimarlık Politikası'na sahip çıkmalıdır. Politika ilkelerini benimsemeleri ve geliştirmeleri, mesleki etkinliklerini bu doğrultuda sürdürmeleri ve mesleki davranış ilkelerine bağlı kalmaları, politikanın uygulanma gücünü artıracaktır.
- **Kamu Yönetimi**, yurttaşların sağlıklı, güvenli ve nitelikli çevrelerde yaşama hakkını yerine getirme görevi nedeniyle Mimarlık Politikası'nın uygulanmasında aslî ve öncü bir role sahiptir. Yasal düzenlemeler yoluyla politikanın uygulanmasını güvence altına alacak, ayrıca öncü ve örnek olma işlevi gereğince iyi uygulamalar yaparak özel uygulamaları da özendirecektir. Bütün bu uygulamalarda merkezî ve yerel yönetimler kendi çalışma alanları dahilinde görevler üstlenecektir.
- **Toplumsal Bilinçlenme:** Mimarlık Politikası'nın önemli hedeflerinden biri de, toplumu bilinçlendirmek ve bu yolla mimarlık kültürü ile toplum, mimarlık hizmeti ile kullanıcı arasındaki bağı sağlıklı bir şekilde kurmaktır. Her şeyden önce, yurttaşlar için sağlıklı ve güvenli bir çevrede yaşama hakkı Anayasal bir haktır. Nitelikli yapılı çevrenin kaliteli bir yaşam getireceği konusunda bilinçlenen toplum, nitelikli yapılı çevreyi talep edecek ve Politika'nın bir güvencesi konumuna gelecektir.

Türkiye Mimarlık Politikası, Mimarlar Odası'nın, mimarların, kamu yönetiminin, yerel yönetimlerin, ilgili STK'lar ve ilgili bütün kesim ve kurumların ülke çıkarları adına ortak hedefi ve sorumluluğudur. Böyle bir işbirliği içinde hayata geçmesi hedefiyle, Politika metni taslağını dikkatlerinize sunuyoruz.

2017 yılında düzenlenen IX. Mimarlık ve Eğitim Kurultayı'nda belirecek görüş ve kararlara uygun olarak yapılacak düzenlemenin ardından katılımcı bir kurgu ile tüm mimarlık topluluğunun ve ilgili STK'ların görüşlerine sunulacaktır.

Son olarak da, kamu kesimince de benimsenmesini sağlamak üzere topluca güç birliği içinde ortak çaba gösterilecektir.

TÜRKİYE MİMARLIK POLİTİKASI

GEREKÇE

Mimarlık, kültürel ve sanatsal bir ifade biçimi ve toplumsal bir kültür ögesidir.

Mimarlık, hem kültürel bir öge olarak bütün dünyaya aittir, evrenseldir; hem de ürünleriyle bir yere aittir, yereldir. Ülkelerin somut kültürel birikiminin en önemli bölümünü oluşturur; ülkelerin ve kentlerin uygarlık düzeyini yansıtır. Ülkelerin ve kentlerin dünyadaki yerlerini belirler, imgelerini oluşturur.

Mimarlık, öteki sanat dallarından farklı olarak, insanlara yaşam çevreleri sunar ve onların yaşamını etkiler. Kuşaklar boyu süren bir etkiye sahiptir. Topluma ve bireylere, bir yere ait olma, o yerle bütünleşme ve övünme duygusu verir.

Toplumsal kültür, yapılı çevreyle yakından ilişkilidir. Kültür, yapılı çevreye yansır, yapılı çevreden beslenir ve yaşamı dönüştürür. İyi tasarlanmış yaşanabilir mekânlar, verimliliği artırır, insanlara kimlik verir ve onları mutlu kılar.

Sağlıklı ve güvenli bir çevrede yaşama hakkı, evrensel hukuk açısından en temel insan hakkıdır. Bu hak Anayasamızda, devletin görev ve hedefleri arasında yer almıştır. İyi yapılı çevre, sağlıklı ve güvenli bir toplumsal çevrenin ön adımıdır.

Mimarlık yalnızca estetik değeri olan yapılar üretmeyi hedeflemekle yetinmez; estetiğin yanı sıra gereksinimlere yanıt verme, işlev, sağlamlık, doğru teknoloji seçimi, ekonomi ve çevreyi gözetmek de mimarlık alanının bileşenleridir.

İnsanlar pek farkında olmasalar da sürekli olarak mimari mekânlarda yaşarlar. Konutlar, okullar, işyerleri, fabrikalar, hastaneler gibi yapıların hepsi mimarlık ürünüdür. Mimarlık yalnızca bir yapı ile sınırlı değildir; yapıların içinde buldukları çevre ve kent parçaları da birer mimarlık mekânıdır. Kentlerin kimliğini oluşturan, ancak eskimiş, yıpranmış yapıların, sokakların ve alanların yeniden düzenlenmesi, restorasyonu ve yenilenmesi de mimarlığın kapsam alanındadır.

Özetle, insanların içinde yaşadığı her ortam mimarlık ortamıdır. Barınaktan kentsel boyuta kadar bütün yerleşmelerin fiziksel ortamını oluşturan yapı üretimi ve mekân tasarımı etkinliği olan **mimarlık, herkes için yararlı, herkes için önemlidir.**

MİMARLIK VE TÜRKİYE

Türkiye bir mimarlıklar ülkesidir.

Ülkemiz toprakları, binlerce yıl boyunca birçok kültürün oluşum ve gelişimine kaynaklık etmiş olması nedeniyle çok değerli bir arkeolojik birikime sahiptir. Üst üste katmanlanarak sürüp giden uygarlıkların ülkemiz topraklarında bıraktığı değerli miras gözler önündedir.

Türkiye arkeolojik zenginliğinin yanı sıra büyük bir mimari birikime de sahiptir. Tarihsel süreçte mimarlık, ülkemizin kendisini dünyaya kabul ettirmiş olduğu en önemli sanat dalıdır.

Cumhuriyetimizin ilk yıllarındaki çağdaşlaşma serüveninin bir yansıması olarak planlama ve mimarlık uygulamaları, o günkü koşullar içinde öncü deneyimler kazanabilmiştir. Ancak, 1950'li yıllardan itibaren seçilen politikaların etkisiyle yaşanan, kentlere göç sürecinde kentleşme olgusu, kentleşme hızına ayak uyduramamış; plansızlık, kaçak yapılaşma,

gecekondulaşma süreci, kentsel dokunun, tarihsel mirasın ve doğal çevrenin kimlik kaybıyla bozulmasına neden olmuştur. Bu sorunlar, günümüzde de yürürlüktedir.

Yaşanılan sağlıklı kentleşme sürecinden ülkemiz mimarlığının da etkilendiği yadsınamaz. Aşırı kentleşme süreci içinde yapılaşma büyük ölçüde mimarlık katkısı olmadan gerçekleşmiş, mimarlık hizmeti bürokratik bir formaliteye indirgenmiş, nitelik kaybetmiş ve nitelikli mimarlık örneklerinin birçoğu da kargaşa ortamında yitip gitmiştir. Bugünün mimarlık yapıtlarının, geleceğin mimarlık mirasını oluşturacağı düşünülürse kaybın büyüklüğü daha da belirginleşir. Kısa zamanda çok sayıda barınak edinme baskısıyla giderek sağlıklılaşan kentlerimizde popülist yaklaşımlarla uygulanan sayısız imar-gecekondu afları ve arazi rantını esas alan hukuk dışı imar operasyonları sarmalında mimarlık sürekli olarak göz ardı edilmiştir.

Mimarlıktan yoksun yapılaşma sonucunda yitirilen, insani, kentsel, doğal ve tarihsel değerler olmuştur.

Hedef: “Türkiye Mimarlık Politikası”

Bu kısır döngüyü aşmak için, toplumsal-kültürel yaşamımızda mimarlık hizmeti etkin kılınmalıdır. Mimarlığın sanatsal, kültürel, insancıl ve işlevsel özellikleri ile toplumu ve kentleri yeniden buluşturmak, kimlikli, uygar ve esenlikli bir gelecek için en güçlü güvencelerden biridir.

Ülkemiz insanı yalnızca, tarih boyunca ürettiği mimarlık örnekleriyle övünmekle yetinemez; bugünün ve geleceğin gereksinimlerine de yanıt bulmalıdır. Doğayı, çevreyi ve var olan tarihsel değerleri korumanın yanı sıra, ülke mimarlık birikimine ve geleceğe de miras olarak aktarılabilecek çağdaş, kimlikli yeni mimarlık değerleri yaratmanın da koşulları oluşturulmalıdır.

Hedef, yerel ve bölgesel değerleri gözeterek çağdaş mimarlık örneklerini üreterek ülkenin mimarlık varlığının artırılması, yerleşmelerin bu yolla yaşanabilir kılınmasıdır. İşte yukarıda sıralanan nedenlerle, kamu yönetim politikaları ve uygulama programlarında ülke planlamasından başlayarak kentsel planlama, kentsel tasarım ve mimarlığın etkisinin artırılmasına olanak sağlayacak ilkelere yer verilmesi kaçınılmazdır.

Dünyanın birçok ülkesinde Mimarlık Politikaları, Mimarlık Programları ve/veya Mimarlık Yasaları vardır. Bunların çoğu, meslek örgütleri ve benzeri kurumların girişim ve inisiyatifleriyle hayata geçirilmiştir.

Bizde 1938 yılında yürürlüğe girmiş bir yasa söz konusudur: “Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanun”. Ne var ki 3458 sayılı o yasa ağırlıklı olarak mimarlık ve mühendislik mesleklerinin unvan ve yetkileriyle ilgilidir. Geçen sürede maddelerde yapılan birkaç değişikliğe karşın hâlâ 80 yıl öncesine aittir.

Bir mimarlıklar ülkesi olan ülkemizin, mimarlık alanında çağdaş, güncel bir Mimarlık Politikası'na bir an önce kavuşma ihtiyacı vardır.

Türkiye Mimarlık Politikası'nın, ülkemizin, uluslararası bağlamda eşit ve karşılıklı mimarlık hizmeti sunumuna da rehberlik edeceği açıktır.

GELECEK VE OLANAKLAR

Türkiye Mimarlık Politikası, aşağıdaki saptamalar ve olanaklar çerçevesinde belirlenmelidir:

Geleceğe İlişkin Saptamalar:

- Türkiye'nin nüfusu, özellikle genç nüfusu hızla artarken yaşlı nüfusu da artmaktadır.
- Kırdan kente göç ve ona ek olarak sığınmacı göçü sürmekte, kentlerin nüfusu hızla artarken kentleşme o hıza ayak uyduramamaktadır.
- Aileler küçülmekte ve yapıları hızla değişmektedir.
- Kentsel gereksinimler hızla artmaktadır.
- Bu hızlı değişim, Türkiye ve dünya eko-sistemi açısından da ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.
- Plansız büyümüş kentlerimiz ciddi olarak afet tehdidi altındadır.
- Bütün bu gelişmeler bir yandan yeni yerleşmeleri ve yapılaşmayı, bir yandan da kentsel yenilemeyi ve yapı stokunun elden geçirilmesini gerektirmektedir.
- Bu süreç, kentleşme politikalarına ve kentsel yatırımlara doğru yaklaşımlar getirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Ülkemizin Olanakları:

Türkiye,

- Kültürel ve mimari miras bakımından önemli bir yere,
- Çağdaş teknolojiyi uygulayan, uluslararası anlamda etkinlik gösteren sektör kuruluşlarına,
- Mimarlık ve mühendislik alanında yetişmiş insan gücüne,
- Nitelik ve nicelik bakımından güçlü bir yapı malzemesi üretimine ve yeterli teknolojiye sahiptir.
- Kaynaklarının akılcı yönetilmesini sağlayacak ve kentleşme politikalarına, kentsel yatırımlara yeni yaklaşımlar sunabilecek birikimi bulunmaktadır.
- Yatırımlarını, yaşam çevrelerini oluşturan bütün alanlarda özellikle mimarlık ve mühendislikteki bilgi birikimini kullanarak planlamak, geleceğe ilişkin doğru yanıtlar bulmak zorundadır.
- Türkiye Mimarlık Politikası'nın oluşturulması, Mimarlar Odası'nın, mimarların, kamu yönetiminin, yerel yönetimlerin, ilgili bütün kesim ve kurumların, ülke adına ortak hedefi ve sorumluluğu olmalıdır.

TÜRKİYE MİMARLIK POLİTİKASI

İÇİNDEKİLER

1. Mimarlık Politikası'nın amacı
 - 1.1. Mimarlık nedir?
 - 1.2. İyi çevre ve iyi mimarlık insanlık hakkıdır
 - 1.3. Mimarlığın ülke refahına etkisi vardır.
 - 1.4. Mimari mirasın önemi
2. Örnek model olarak kamu yapıları
 - 2.1. Kamu taşınmazlarının sahibi ve işveren olarak devletin rolü
 - 2.2. İnşaatla devlet yatırımları ve finansmanı
3. Yönlendirme ve denetim
 - 3.1. İnşaat mevzuatı ve ilişkin öteki resmi mevzuat
4. Kültür - Eğitim - Öğretim
 - 4.1. Mimari mirasımız
 - 4.2. Kültürel ve sanatsal yaşamımızın bir parçası olarak mimarlık
 - 4.3. Temel kültürel eğitim
 - 4.4. Mimarlık eğitimi
 - 4.4.1. Mimarlık okulları
 - 4.4.2. Mesleğe kabul
 - 4.4.3. Yaşam boyu eğitim
 - 4.5. Araştırma ve mimarlık
5. Mimarlık ve inşaat kalitesi
 - 5.1. Mimari tasarımda kalite ve denetimi
 - 5.2. Kalite güvencesi
 - 5.3. Mimarlık yarışmaları
 - 5.4. Kamu ihale sistemi
6. Toplumda mimarlık bilincini artırmak
 - 6.1. İletişim
 - 6.2. Teşvik ve ödüllendirmeler
7. Politika hedef ve ilkeleri
 - 7.1. Hedefler
 - 7.2. İlkeler
8. Türkiye Mimarlık Politikası'nın yürütülmesi

TÜRKİYE MİMARLIK POLİTİKASI

1. MİMARLIK POLİTİKASI'NIN AMACI

Mimarlığın toplumsal, kültürel ve ekonomik değeri çok büyüktür. Ayrıca, ulusal kültürümüzde önemli bir yere sahiptir. Üstün nitelikli yapılar üretmenin yanı sıra, her yurttaşın yararlanma hakkı olan kaliteli yaşam çevrelerinin oluşturulması için de gerekli olanakları sunmaktadır. Başta kamu kurumları, bu hakkın geliştirilmesiyle yükümlüdür.

Mimarlık politikası ülke mimarlığını iyileştirirken, arazi kullanımı ve yapılarda sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin değerini artırmak durumundadır.

1.1. Mimarlık nedir?

Barınaktan kentsel boyuta kadar yerleşmelerin fiziksel ortamını düzenleyen yapı ve mekân tasarımı etkinliği olan mimarlık, toplum yapısına, toplumun gereksinmelerine, ekonomik verilere, teknolojik gelişmelere bağlı olan bir sanattır.

Mimarlık yapıtı günümüz anlayışına göre; topluma yararlılık, yaratıcılık-yenilik, sürdürülebilirlik, çağdaş dil, kimlik, çevreye duyarlılık, estetik değer, iç-dış uyumu, doğru strüktür, işlevsellik, sağlamlık, ekonomik olma gibi ölçütlerin yanı sıra ekoloji, yapı fiziği, otomasyon vb. gibi uzmanlık katkılarını da bünyesinde bulundurmak konumundadır. Kısacası bilim, sanat, teknik ve insan yaşamıyla doğrudan ilişkilidir. Nitekim Avrupa Birliği, mimarlığı, tıp ve hukukla birlikte insana yönelik 3 meslek dalından biri olarak kabul etmiştir. AB üyesi ülkeler mimarlık politikalarını bu doğrultuda geliştirmişlerdir.

Mimarlık zaman ve mekânla ilgilidir. Zaman, yapıları ve çevrelerini birbirleriyle ilişkilendirerek, kültürel miras ve tarihi oluşturur. Mekân ise mimari yapıt ile çevresindeki yerleşim ve doğal çevre arasındaki ilişkiyi anlamlandırır.

Mimarlık, yukarıda sıralanan birçok öğenin yanı sıra, ölçek, formlar, mekânsal ilişkiler, strüktür, malzeme seçimi, detaylandırma ve özenli uygulamadan oluşur. Mimarlık ve yapıt çevre, insanların çeşitli etkinlikleri için ihtiyaç duydukları fiziksel çerçeveyi şekillendirir, ayrıca bu çerçevenin kalitesinin tanımlanmasında önemli bir role sahiptir.

Mimarlık, ulusal ve yerel kimlikleri oluşturan güçlü anlamlar taşır.

Yapıların çok uzun vadeli etkilere sahip olması, mimarlığın, geleceğe dönük kalıcı değerler yaratması gereğinin de temel nedenidir.

1.2. İyi çevre ve iyi mimarlık insanlık hakkıdır

Çevresel bilinçlenme ve doğal çevreye verilen değer artışı insan-çevre arasındaki ilişkiyi değiştirmiş, hem sürdürülebilir yaşam tarzları hem de sürdürülebilir fiziksel çevrelere duyulan ihtiyacı artırmıştır.

Anayasamız, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkını ve ilişkin temel hakları garanti altına almıştır; aynı zamanda çevre ve kültürel miras konusunda sorumluluklar da getirmektedir. Mimarlık Politikası bu hakların gerçekleşmesi için gerekli desteği sunacaktır.

Karar alma süreci ve yurttaşlar arasında diyalog sağlanması için yaratılan fırsatlar, yurttaş merkezli bir toplumun oluşturulması için önemli bir etmendir. Bunun için, bilgilendirme ve açık karar alma sistemleri gerekmektedir. Özellikle yakın çevreyi ilgilendiren kentsel konularda, bu süreçlere kentlilerin katılımı önem kazanır.

Bunun ötesinde doğal ve kültürel miras sorumluluğu; belediyelerin, planlama ve yapı üretimi konularındaki karar alma sürecinde, mevcut yapı stoku ve yakın çevreyle ilgili kültürel ve estetik değerlerin korunmasına daha çok önem vermesini gerektirmektedir.

1.3. Mimarlığın ülke refahına etkisi vardır

Milli gelirimizin önemli bir bölümü inşaat kesiminden, aktif işgücünün ise yine ciddi bir bölümü inşaat sektöründe çalışanlardan oluşmaktadır. İnşaat sektörü, Gayrisafi Milli Hasıla'nın önemli bir bölümünü yaratmaktadır. Yapının yaşam süresi boyunca gerekebilecek bakım, işletim ve yenilemeyle ilgili harcamalar, inşaat maliyetinin kat kat üstündedir. Kaliteli inşaat bu tür giderleri en aza indirir. Böylece kaliteli mimarlığın milli gelire doğrudan katkısı bulunduğu açıktır.

Ülkemiz inşaat sektörü günümüzde dünya pazarının önemli bir parçası haline gelmiştir. Üstün kalitede yapıların yurtiçinde inşası için olanaklar yaratılmasıyla, dış pazarda iş olanakları ve ekonomik rekabet gücümüz artacaktır. Bu rekabet gücü, mimarlığı ve inşaat sanayisinin kazanacağı saygınlıkla daha da artırılabilir.

1.4. Mimari mirasın önemi

Ulusal ve yerel kültürün temeli, farklı dönemlerde inşa edilmiş yapıların birbirini bütünlediği bir yapıyı çevredir. Sonuç olarak ortaya çıkan, yapıyı çevreyi geliştirecek ve aynı zamanda gelecekte de kalitesini sürdürmesini sağlayacak olan bir kültürel peyzajdır.

2. ÖRNEK MODEL OLARAK KAMU YAPILARI

2.1. Kamu taşınmazlarının sahibi ve işveren olarak devletin rolü

Devlet hem kamu taşınmazlarının sahibi, hem de işveren olarak önemli bir role sahiptir. Kamu inşaat kurum ve kuruluşları tarafından uygulanan yöntemler, genelde özel yatırımcı ve işverenler için de model oluşturur. O nedenle her kamu yapısı özel kesime de örnek oluşturacak yüksek bir mimari kalite sunmalıdır. Devlet; çevre, bina ya da yenileştirme projelerini bizzat gerçekleştirdiğinde ya da bu tür projeleri desteklediğinde, tasarım ve uygulamanın üstün kalitede ve uzun ömürlü olmasını gözetir. Bu ilkelerin, kamu yönetiminin her etkinliğinde göz önüne alınması zorunludur.

Devlet, kamu taşınmazlarının projelendirme ve yapımı konusunda en önemli yetkilidir ve bütün bunların ihale süreçlerinin güvenilirliğini gözetir. Yüksek standartlara ulaşma çabasında sürekliliğin sağlanması önem taşımaktadır. Bilginin ve yüksek kaliteye ulaşmak için ortaya konan standartların sağladığı bu rehberlik, altyapıların yapımından, teknik hizmetlere, yeşil alanlara kadar, çevreyi etkileyen her tür etkinliğe yayılacaktır.

2.2. İnşaatte devlet yatırımları ve finansmanı

Devletin kendi taşınmazları üzerinde yaptığı yatırımlar ya da mali destek sağladığı diğer yapım işleri büyük öneme sahiptir. Bu yatırımlar yapılırken, bütçe ve programın yanı sıra çevre koşullarının gözetilmesi ve vatandaşların yaşam çevrelerinin kalitesi üzerindeki etkilerinin dikkate alınması şarttır.

Yapı üretimi ve inşaat yatırımları uzun vadeliidir. Bu nedenle bütün yapı projeleri, sürdürülebilir kalkınma ilkeleri göz önüne alınarak, dikkatli ve profesyonelce tasarlanmalı ve gerçekleştirilmelidir. Öteki kesimlerde de devletten mali destek alabilmek için, kalite hedeflerine ulaşmak ön koşul olmalıdır. Devlet geniş çaplı bir bütünün parçası olan projelere

mali destek verdiğinde de, yapım işlerinin devletin yapıları için konmuş standartlara uyması gerekir.

3. YÖNLENDİRME VE DENETİM

3.1. İnşaat mevzuatı ve ilişkin öteki resmi mevzuat

Yasa koyucu olarak devlet, yapı ve yapılı çevre üzerinde çok yönlü ve kapsamlı bir sorumluluğa sahiptir. Kullandığı temel araç, yaşam çevrelerinin ve yapıların dengeli gelişimi için çerçeveler tanımlayarak fırsatlar sunan, kaliteli yaşam çevrelerinin oluşumunu ve korunmasını destekleyen inşaat mevzuatıdır.

Hedef, ülke çapında arazi kullanım planlamasını, sürdürülebilir kalkınmayı destekleyecek, çevresel zararları azaltacak ve doğal kaynakları koruyacak bir doğrultuda sürdürmektir. Bu, uygulamada yol gösterici çalışmalar aşamasında, yapım işlerinin kalitesi, çevresel sorunlar ve yaşam döngüsü yaklaşımının üzerinde durulması, yenileme çalışmalarının desteklenmesi anlamına gelir.

Bu konuda çıkarılması olası mevzuat Mimarlık Politikası'nın hedeflerine uygun olmalıdır.

Mimari mirasın korunması konusundaki mevzuat da, kişilere, kendi yaşam çevrelerine ait temel özelliklerin korunması konusunda belediyeler düzeyinde katkıda bulunma olanağı sunmalıdır.

Mevzuatın genel hareket doğrultusu, karar verme sürecinde halkın katılımını artırarak belediyelerin kararlarını güçlendirmektir. Yapı mevzuatı geliştikçe, bölgesel ve yerel sorumluluk daha da artacaktır. Bu durum ve halkın karar verme sürecine daha çok katılımıyla ilgili beklentiler, uzmanlık ve kaynaklar arasında güçlü bir ağ oluşturulmasını gerekli kılar.

4. KÜLTÜR – EĞİTİM – ÖĞRETİM

4.1. Mimari mirasımız

Mimari mirasın birtakım mevcut avantajlarını kullanabildiğimiz zaman, gündelik hayatımız daha zengin ve anlamlı bir hale gelebilir. Çeşitli zaman katmanları, bölgeye ait bir kimliğin yaratılmasına yardımcı olur; bu nedenle, mimari mirasın korunması kadar, yeni yapıların üretimi için de önemlidir. Yapılı çevrenin özenli bir şekilde bakımının yapılması, mimarlık kültürünün temelidir.

Binaların ve mimari mirasın korunmasının yönetimi için ulusal ölçekte bir strateji saptanmalıdır.

Yapılı çevrenin korunması için, ilgili araştırma programlarının beraberinde çok yönlü bir envanter çalışması gereklidir. Belediyelerde ve Koruma Kurullarında bulunan, yerel ya da ulusal değere sahip mimarlık mirasıyla ilgili yeterli derecedeki bilgi, koruma çalışmaları için mutlak bir gereksinimdir.

Çevrenin gelişimini etkileyecek belediye etkinlikleri, yapılı ve doğal çevrede yüksek kaliteye ulaşmayı ortak bir hedef olarak benimsemelidir.

4.2. Kültürel ve sanatsal yaşamımızın bir parçası olarak mimarlık

Kültür, ulusal varoluşumuzun temelidir. Mimarlık, kültürün merkezinde yer alan ve onun sürekli göz önünde olan bir biçimdir.

Ülke toprakları, süregelen kültürümüzün gücünü ve özgünlüğünü, yapılarıyla gözler önüne sermektedir. Yapılar ve yapıları çevreler ülke kültürünün bir ifadesi olduğundan, ülkemizin temel imgesini oluşturmaktadır.

4.3. Temel kültürel eğitim

Çevre konusu ve bu konudaki tartışmalarla ilgili karar verme sürecine halkın katılımını artırmak, toplumun mimarlık konusunda bilincini artırmakla mümkün olur. Yurttaşlıkla ilgili sorumluluklardan biri de mimarlığı anlamak ve benimsemektir.

Ortaöğretim düzeyindeki okullarda mimarlık eğitimi ile sanat dallarında temel eğitim için çeşitli derslerin kurgulanabileceği iyi bir çerçeve oluşturulması yararlı olur. Öte yandan, mimarlık kültürünün önemi, eğitmeni yetiştirme müfredatlarında daha çok vurgulanmalıdır.

4.4. Mimarlık eğitimi

(Türkiye Mimarlık Eğitimi Politikası Çalışma Grubu'nun geliştirdiği ve Mimarlık ve Eğitim Kurultayı IX kapsamında irdelenecek metin doğrultusunda bu bölüm yeniden gözden geçirilecektir.)

Mimarların mesleki becerileri, sadece katı bir şekilde tasarım yeteneklerinin oluşturulmasından ibaret değildir. Mimarlar aynı zamanda, mimarlık, mimari koruma ve inşaat teknikleri ile ilgili ilkeleri tam olarak anlamalı, bir yandan yapı üretim süreçlerine egemen olurken, bir yandan da bu becerilerle çevre ve toplum anlayışını birleştirmelidir.

Mimarlık eğitimi, kendini çevreden yalıtılmış şekilde gerçekleştirilemez; çevresini saran toplumla sıkı sıkıya ilişki içinde olmalıdır. Hem araştırma hem de kuramın pratik içinde uygulanması, eğitim programları içinde merkezi bir yere sahip olmalıdır. Bu şekilde mimarlık öğretimi ve pratiği arasında verimli bir etkileşim sağlanabilir. Buna ek olarak, araştırma, olabildiğince somut amaçlara yönlendirilmeli ve üstün mesleki beceriler güvence altına alınmalıdır.

4.4.1. Mimarlık okulları

Bugün ülkemizdeki mimarlık okullarının eğitim düzeyi yetersiz, buna karşılık sayıları aşırı derecede yüksektir. Ayrıca öğretim süreleri YÖK sisteminde 4 yıl olarak belirlenmiştir. Bu durum bizdeki eğitimin Avrupa ülkelerinin çok gerisinde kaldığına işaret etmektedir.

AB Mimarlar Direktifi ve bunlara ek olarak verilen tavsiye kararlarında da belirtildiği şekliyle mimarlık yetkisine sahip olmak için, en az beş yıllık bir üniversitede mimarlık eğitimi tamamlamış ve iki yıllık mesleki deneyimden geçmiş olmak gereklidir.

Bizdeki mimarlık eğitimi, mimarlık okullarındaki düzey farklılıkları, eğitim ve staj süreleri bakımından AB'nin garanti altına almış olduğu mesleki dolaşımı sağlamak ya da kültürün kalite üzerine kurulu işleyişini sürdürmek için yeterli bulunmamaktadır.

4.4.2. Mesleğe kabul

Batı ülkelerinde, Avrupa ve ABD'de mesleğe kabul, yani yetkinlik için, okul eğitiminin ardından meslek pratiği ve mesleğe kabul sınavları söz konusudur. Bizde şu anda 4 yıllık bir mimarlık okulu mezunu, "mimar" sıfatıyla en karmaşık yapıların bile mesleki sorumluluğunu üstlenebilmektedir.

4.4.3. Yaşam boyu eğitim

Meslek odalarınca düzenlenir ve sürdürülür.

4.5. Araştırma ve mimarlık

Yapım tekniklerine ilişkin yapılan araştırmalara ayrılan ve teknolojik ve uluslararası rekabetin sürdürülmesine de yardımcı olan araştırmalar mimarlık alanını da kapsamalıdır.

Hem mimarlık araştırma ve geliştirme çalışmaları, hem de deneysel yapı üretim programları için ulusal bir strateji gereklidir. Bu strateji, hem mimarlık araştırma ve geliştirme çalışmaları arasında eşgüdüm sağlanması, hem de ulusal hedeflerin tanımlanmasını amaçlayacaktır.

5. MİMARLIK VE İNŞAAT KALİTESİ

5.1. Mimari tasarımda kalite ve denetim

Mimari tasarım, işverenin gereksinimleri ile arazinin ve çevrenin koşullarını bir araya getirmeyi amaçlar. Bu tür bir tasarım, sonuçta ortaya çıkacak olan yapının işlevsel, teknik ve estetik özelliklerini belirler. İnşaatçıların beceri ve motivasyonları ile inşaatta kullanılan teknoloji, malzeme, eleman ve bileşenlerin kalitesi, projenin başarısını belirleyen faktörlerdir. Mimar ve işveren, sadece kullanıcıların dar çevresinin kalitesi için değil, aynı zamanda projenin bulunduğu çevrenin estetik kalitesine yapacağı etki konusunda da sorumluluk taşır.

Yapının bir ekonomik değere ve çevre üzerinde belirgin, kalıcı etkilere sahip olması nedeniyle, tüketici haklarının korunması da önem kazanmaktadır. Bu, inşaat kalitesinin - özellikle sağlık, işlevsellik ve estetik açıdan- sürdürülebilir kalkınma ilkeleriyle uyum içinde geliştirilmesi ve tüm tarafların sorumluluklarının açık şekilde tanımlanması yoluyla gerçekleştirilebilir.

Yapı üretim sürecinin, tasarımdan yapımın sonuna kadar bütüncül bir yaklaşımla denetlenmesi önemlidir. Bu kapsamda Mesleki Sorumluluk Sigortasından da denetim aracı olarak yararlanılmalıdır.

5.2. Kalite güvencesi

Kalite, doğru proje ve doğru uygulamanın yanı sıra iyi bir uzman denetimi ile sağlanabilir. Projede çalışan bütün uzmanların nitelikleri projenin gereksinimlerine uygun olmalıdır.

5.3. Mimarlık yarışmaları

İnşa edilecek tüm kamu yapıları için mimarların seçimi, tercihan mimari tasarım yarışmaları ya da sonuç ürünün kalite ve maliyetinin temel alındığı teklif isteme yoluyla olmalıdır. Teklif alma yoluyla yapılan yarışmalarda mimarın tasarım çalışması, inşaat teknikleri ve malzemelerin ustaca kullanımını içeren mesleki becerileri, jüriye yapılacak seçmeye temel olmalıdır.

Mimari tasarım yarışmaları işverene tasarıma ilişkin olarak çok çeşitli çözümler üzerinde çalışma ve sonuçta ortaya çıkacak yapının kalitesini garanti altına alma olanağı verir.

Mimarlık yarışmaları, jüri çalışmalarının da katkılarıyla yapı üretiminde yenilikleri, yeni fikirleri ve mimarlığın gelişimini destekler. Yarışma aynı zamanda bir çeşit ileri eğitim sürecidir ve mesleğe yeni atılan mimarlara olanaklar sağlar. Yarışmalarda üretilen çok sayıda alternatif çözüm, çevrenin gelişimiyle ilgili seçenekler üzerine yapılan kamuoyu tartışmalarına da katkıda bulunur.

5.4. Kamu ihale sistemi

Büyük boyutlu yerleşmeler ve büyük projeler genelde üst düzey yönetimden gelen kararlara göre şekillendiriliyor; 3. Köprü, 3. Havalimanı konularında olduğu gibi. Bunlar yürürlükteki planlara uygun olmayan kararlardır.

Bugün büyük yatırım projeleri çoğunlukla, özel girişimcilerin öneri projeleri ve finansman kaynağı sağlamaları yoluyla Yap-İşlet-Devret şeklinde yapılmaktadır. O projelerin çoğu mimarlık kaygısından uzaktır.

Öte yandan kamu ihale yasasının 2003 yılından beri 42 kez değiştirilmiş olduğu biliniyor ve bu olgu, sağlıklı bir uygulamayı işaret etmiyor.

Bu saptamalardan sonra kamu ihale düzeninin iyi işlemediği söylenebilir.

6. TOPLUMDA MİMARLIK BİLİNCİNİ ARTIRMAK

6.1. İletişim

Toplumsal bilincin artırılmasında iletişim önemlidir. Kültür Bakanlığı ülke mimarlığının korunması ve geliştirilmesi yolunda mimarlar, Mimarlar Odası ve ilgili STK'lar ilişki içinde olmalı ve doğru ortak projeleri desteklemelidir. Örneğin kurulacak bir Türkiye Mimarlık Müzesi bu işbirliğinin ilk adımını oluşturabilir.

6.2. Teşvik ve ödüllendirmeler

Meslekî teşvik ve ödüllendirmeler de yine bu kapsamda dikkate alınmalıdır. Örneğin üstün nitelikte gerçekleştirilmiş mimarlık ve yapılaşmış çevre projelerini ve bunların yaratıcılarını ödüllendirme sistemi geliştirilebilir.

7. POLİTİKA HEDEF VE İLKELERİ

7.1. Hedefler:

Mimarlık Politikasının temel hedefleri şöyle belirlenebilir:

- Yurttaşların iyi bir çevreye sahip olabilmeleriyle ilgili anayasal hakların gerçekleştirilmesi için olanaklar yaratmak,
- Mimarlık eğitimini ve kamuoyu bilincini desteklemek yoluyla yurttaşların kendi çevreleriyle ilgili sorumluluk ve haklarını gerçekleştirmelerine yardımcı olmak,
- Kamu yapıları ve taşınmaz malların yönetiminde yüksek kalite standartları saptamak ve böylece tüm inşaat sektörü için bir model oluşturmak,
- Yüksek kalitede mimarlık ve yapı üretimini sağlayacak mevzuatın ivedilikle hazırlanmasını sağlamak,
- Mimarlık eğitimini yeniden AB standartlarında bir düzene sokmak,
- Araştırma-geliştirme çalışmaları yoluyla yenilikleri desteklemek,
- Kamu kurumlarının Mimarlık Politikası'nda açıklanan hedeflere uyumunu sağlamak,
- Mimari miras ve yapı çevrenin gelişimi ile ilgili sorumluluğu, kültür tarihi ve mimarlık üzerine kurulu kapsamlı bir yaklaşımın bir parçası olarak iyileştirmek.

Özetle, Türkiye Mimarlık Politikası, uluslararası gelişmeler ve ülkemiz gerçekleriyle bağlantılı olarak mimarlığın ve mimarlık hizmetlerinin toplum ve kamu yararına güvenceye alınmasını hedefler.

7.2. İlkeler

1. Kamu yönetimi; görevi gereği bütün yurttaşlara olabildiğince eşit özen içinde yaşama koşulları, kaliteli yaşam çevreleri sağlamakla yükümlüdür. Bu nedenle bütünsel olarak sosyo-ekonomik planlamaya paralel olarak bilimsel anlamda ülke çapında fiziksel planlamayı esas alır. Nüfusun ve yerleşmelerin, ülke coğrafyasına dengeli biçimde dağılımını, kültürel ve doğal değerleri korumayı ve afet tehdidi altındaki kentlerin korunmasına yönelik önlemler alma sürecini başlatır. Bu amaçla uygulanacak programları yaşama geçirecek kurumlaşmaları sağlar.
2. Kamu yönetimi, mimari kaliteyi güvence altına alıp desteklemekle yükümlü olarak Mimarlık Politikası'na uyar. Bu politikanın sağlıklı olarak uygulanması için gerekli yasal düzenlemeleri yaparken, evrensel anlamda kamu ve mimarlık hukukunu gözetir, uluslararası hizmet ticareti bağlamında yapılacak düzenlemelerde ülkemiz mimarlığının ve mimarlarının haklarını korur.
3. Ülkemiz yatırımlarının önemli bir bölümü inşaat yatırımlarıdır. Doğası gereği ülke kaynaklarının doğru kullanılmasıyla yakından ilişkili olan mimarlık hizmetleri, tasarım, uygulama, yönetim ve denetim boyutuyla bu yatırımların uygulanma süreçlerinin en önemli bileşenidir. Kamu yönetimi, kamu yatırımlarının gerçekleştirilmesinde mimari kaliteyi öncelikli olarak gözetir, bu yolla ülkedeki bütün yapı faaliyetlerine örnek oluşturacak özendirici bir davranış biçimi ve yapı kalitesi sağlar.
4. Kamu yönetimi yapı üretim sürecinin bütünsel olarak düzenlenmesinden sorumludur. Bu görevi yaparken, mimarlık hizmetlerini gözetir, bu hizmetlerin doğru yürütülmesini güvenceye alır. Ülkenin mimarlık varlığının artırılması için mimari tasarımın bir gereklilik olarak benimsenmesini ve desteklenerek gelişmesini sağlar. Bu kapsamda, tasarım kalitesini artırıcı önlemler alınmasının yanı sıra, yapılacak her çevresel düzenlemede, her yapıda mimari tasarım katkısı aranır.
5. Kamu yönetimi, içinde mimarlık ürünlerini de barındıran tarihsel ve doğal değerlerin korunması ve yaşatılması için, bilimsel esaslara dayalı olarak kurumsal yapılanmalar oluşturur, bu yapılara gerekli desteği verir ve onları kurumlaştırır. Merkezi ve yerel yönetimler, kentlerin simgesel değerini oluşturan koruma-yaşatma projelerine özel önem verir, kentli kuruluşların ve kentlilerin bu konudaki çabalarını destekler, onların bu sürece katılımını sağlayacak koşulları oluşturur. Ülkenin sanat ve kültür birikimi bağlamında Cumhuriyet Dönemi dahil bütün mimarlık mirasımız, envanteri çıkartılıp tescil edilerek koruma altına alınır. Bugünün değerli mimarlık eserlerine de geleceğe bırakılacak miras olarak aynı işlem uygulanır.
6. Mimarlık eserlerinin ve yaşanabilir çevrelerin oluşturulması, yaratıcı çabayı gerektirdiği kadar, çeşitli meslek dallarının yoğun katkısını gerektirir. Bu nedenle herhangi bir hizmet alımı işinden farklı olarak yapı çevreyle ilgili projelerini yaptırılmasında ve uygulamasında, iş verme süreci sağlıklı işleyecek şekilde belirlenir ve yürütülür. Yapı üretim süreci içinde yer alan bütün disiplinlerin, mesleklerin ve uzmanlıkların, yapı üretimine ilişkin ortak sorumluluğu vardır. Bilimsel bilgi ve yaşamın hızı arttıkça zenginleşen bu sürecin bütünlüğünü koruyacak gerekli düzenlemeler yapılır.
7. Merkezi-yerel yönetimin ve inşaat sektörünün mimarlık hizmetinden daha fazla ve verimli yararlanması için, bu sektörlerle ilişkin yasal düzenlemelerin yanı sıra, bu kesimlerin gereksinimlerine ilişkin programlar gerçekleştirilir. Özellikle kamu yapıları ve kentsel çevre düzenlemeleri için mimarlık yarışmaları açılır. Diğer önemli tasarım projelerinin de yarışmayla elde edilmesi özendirilir. Merkezi-yerel yönetim daha nitelikli mimarlık ve kent ortamlarının oluşturulabilmesini sağlamak amacıyla, toplumun eğitimini ve katılımını sağlayacak önlemleri alır. Bu amaçla ulusal ve yerel medyada programlar düzenlenir, okullarda eğitim programları oluşturulur.

8. Mimari müelliflik ve telif hakları korunur. Tasarım ve uygulama süreci başta olmak üzere tüm mimarlık alanında oluşan fikrî hakların yasal güvenceye kavuşturulması yanında, hukuki uygulamalarla geliştirilmesine özen gösterilir.
9. Mimarlık ortamını oluşturan tüm taraflarca, mimarlık eğitiminin (planlama, kentsel tasarım, peyzaj mimarlığı, içmimarlık dahil) geliştirilmesi; sürekli mesleki gelişimin sistemli hale getirilmesi ve mesleki yeterlilik sisteminin kurulup işletilmesi sağlanır. Kamu yönetimi, mimarlık kurum ve STK'larının da desteği ile mimarlık eğitiminin ülkemiz olanaklarını gözeten ve ülkemiz ihtiyaçlarına yanıt veren bir niteliğe kavuşturulmasına yönelik olarak, eğitim süresi ve niteliğini düzenler.
10. Mimarlık hizmetinin denetimini sağlayacak ve tüketici haklarını, güvenceye alacak, yapı ve mesleki sorumluluk sigortası hayata geçirilir. Mimarlıkla ilgili uygulamanın toplum karşısındaki sorumluluğu, mesleki etik kurallara bağlı olarak garanti altına alınır.
11. Türkiye Mimarlık Politikası bağlamında, yapılı çevrenin sorunları ve geleceği için ortak çözüm arayışına yönelik olarak, kamu yönetimi güvencesinde, merkezi-yerel yönetim işbirliğiyle, kentlerin, kentli kuruluşların, toplumun demokratik katılımını içeren eylem programları yürütülür ve bu programların kalıcı kurumsal yapılanmalara dönüştürülmesi hedeflenir. Bu politikaların ve programların merkezî olduğu kadar yerel olarak da oluşturulması ve yürütülmesi özendirilir.

8. TÜRKİYE MİMARLIK POLİTİKASI'NIN YÜRÜTÜLMESİ

Politikanın hedeflerini gerçekleştirmek için ilgili bakanlıklar, meslek odaları ve STK'larla birlikte ayrıntılı bir eylem planı hazırlanmalıdır.

Kültürden ve yapılı çevreden sorumlu bakanlıklar başta olmak üzere, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları, ilgili uzman STK'lar ve diğer kamusal örgütlenmeler bu politikanın uygulanmasından sorumludur.

TMMOB Mimarlar Odası, Türkiye Mimarlık Politikası hedefinin odağında, bu hedefe yönelik çalışma stratejisini ve eylem programını ilgili kesimlerle birlikte yürütür ve geliştirir.

KARAR TASARISI ÖRNEKLERİ

"Planlama", "Arsa ve Arazi Politikası", "Mimarlık Eğitimi ve Yetkinlik", "Koruma", "Kamu İhale Düzeni" vb. gibi pek çok konuda Mimarlık Politikası metninde dile getirilen ilkelerden hareketle "Karar Tasarısı" örnekleri geliştirilebilir.